

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE ALGI DÜZEYLERİNİN ANALİZİ: DENİZLİ ŞEHİRİ ÖRNEĞİ¹

Abdullah UĞUR² - Barbaros Hayırlı ÖKÜZCÜOĞLU³

ÖZET

Dünyada sürekli artan nüfus ve sanayileşmenin etkisinin doğal denge üzerinde kendisini hissettirmesiyle ortaya çıkan ve gittikçe artan çevre sorunu, XXI. yüzyılın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Başlangıçta yerel veya bölgesel düzeyde gelişen bu sorun bazı yönlerden artan etkisiyle küresel boyuta ulaşmış ve ekolojik dengeyi geri döndürülemez şekilde etkileme sürecine girmiştir. Çevre sorunlarının çözümü ve çevreyi koruyarak sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması için yeni teknolojik gelişmeler ya da çevrenin korunması anlamında çıkarılan yasaların uygulamasının yanında belki de bunlardan hepsinden daha önemlisi yeni nesillerin çevre bilincinin gelişimine ihtiyaç vardır. Bunun için de öncelikle yeni neslin, çevre bilincinin ne düzeyde olduğunun bilinmesi gerekir. Buradan hareketle bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre algı düzeylerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Nicel araştırma desenlerinden biri olan tarama modeli ile yapılandırılan araştırmanın evreni Denizli şehrinde öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise farklı sosyo-ekonomik mahallelerde bulunan dokuz ortaokulda öğrenim gören ortaokul öğrencileri teşkil etmektedir. Çalışmada Denizli şehrinin farklı sosyo-ekonomik mahallelerinde yer alan ortaokullardaki öğrencilere çevre tutum ölçeği anketi uygulanmıştır. Anket sonuçlarından ölçek oluşturulduktan sonra SPSS 20.00 programında aritmetik ortalama, t testi ve anova analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin herhangi bir çevreci grubun (vakıf, dernek vb.) etkinliklerine aktif olarak katılma ile çevreye yönelik tutum arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevre bilinci daha yüksek çıkmıştır. Bunlarla birlikte anne-baba eğitim düzeyleri, gelir durumları ve farklı sosyo-ekonomik yapıdaki mahallere göre öğrencilerin çevre bilinci düzeylerinde anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, çevre eğitimi, algı, çevreye yönelik tutum ve çevre sorunları

ANALYSIS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTION LEVEL OF ENVIRONMENT : SAMPLE OF DENİZLİ

ABSTRACT

Environmental problems, that show themselves on natural balance with constant population increase and industrialization in the world and enhances its effectiveness day by day, has become one of the most important problems of the 21st century. Emerging as a local or regional problem it has reached a global level with increasing effects in some ways, and it has started to effect ecological balance irrevocably. Besides attempting to solve environmental problems by law and technical means the most important thing above all is increasing environmental consciousness among generations. For that reason we should know the level of environmental consciousness among the current generation. Therefore with this study it has been aimed to find out the perception level of environment of secondary school students. This research has been structured by scanning method which is one of the models of quantitative researches. The sample of this research are the students studying in nine different Secondary Schools in Denizli who are from different social- economic neighborhoods. In this study a questionnaire of environmental attitude scale has been conducted to secondary school students in different social-economical neighborhood in the city of Denizli. After making a scale by using the results of questionnaire, arithmetic average on the program of SPSS 20, t test and anova analysis have been done. The research indicated that a meaningful difference has occurred depending on the attendance of students to environmental activity groups. According to the research, environmental consciousness level of female students are higher than male students. In addition to this, it has been confirmed that; educational level of parents, income statues, differences in socio-economical neighborhood do not make a significant difference on environmental consciousness level of students.

Keywords: Social studies, environment and education, perception, attitudes towards the environment and problems

¹Bu çalışma, ikinci yazarın birinci yazar danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tez çalışması verilerinden üretilmiştir.

²Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, abduhugur@pau.edu.tr

³Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, barbaros505@gmail.com

1. Giriş

XX. yüzyılın ortalarından bugüne kadar süregelen hızlı nüfus artışı ve şehirleşme, teknolojinin ilerlemesi ve bunun doğa üzerinde bilinçsiz kullanımı, insanların doğal kaynakları kullanımı konusunda çoğu zaman takındığı özensiz ve plansız tutum vb. gibi faktörler yerel, bölgesel veya küresel düzeyde çevresel sorunlara neden olmaktadır. Çevre sorunları farklı şeklide tanımlanmıştır. Titiz (1995)'e göre çevre sorunları; insanı, hayvanı, bitkiyi, taşı, toprağı ile tüm varlıkları içinde bulunduran ekosistemin öğelerinin sürdürülebilir bir yaşam sağlayamaması durumudur. İnam (1999)'a göre ise çevre sorunları bir yaşama sorunu ve her şeyden önce bir kültür sorunudur. Garipoğlu (2002)'na göre çevre sorunları dünyada olduğu gibi ülkemizde de çevre kirlenmesi, aşırı tüketimden kaynaklanmaktadır. Çevre sorunları, doğanın ve kaynaklarının tahribi ile dengesiz ve aşırı kullanımı sonunda fiziksel çevremizi oluşturan etmenlerde meydana gelen olumsuz değişimler olarak da tanımlanmaktadır (Keser, 2008). Özey (2009)'e göre dünya üzerinde yaşanan çevre sorunları, insanların dünya tarihinde görülmesiyle ortaya çıkmıştır. Son yıllarda dünyada bölgesel ve küresel boyutta yaşanan çevre sorunları ise araştırmacıların hem çevre konusunda daha duyarlı hale gelmesini hem de çevre ile ilgili konularda daha çok araştırma yapılmasını sağlamıştır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de hızlıca artan nüfus, sanayileşme ve insan ihtiyaçlarının artması çevreye olan baskıyı katlanarak arttırmaktadır. Çevre bizim geçmişten devraldığımız ve sürdürülebilir tarzda geleceğe aktarmamız gereken mirasımızdır. Bu mirasın korunmasının en önemli şartı da yeni nesillerde çevre bilincinin oluşturulmasıyla sağlanabilir. Çevre bilinci bireylerde çevreye yönelik tutumlarda ⁴ anlamlı bir fark ortaya konulmasıyla ifade edilmektedir.

Çevre konusunda yapılan araştırmalarının amaçlarından birisi kamuoyunun dikkatini çevre sorunlarına çekmek ve genel olarak daha yaşanılabilir bir dünya oluşturma çabasıdır. Bu da ancak çevre bilincine sahip kişilerin sayısının artmasıyla sağlanabilir. Çevre hakkında temel bilgileri bulunan, çevreye karşı olumlu tutumlar gösteren ve çevrenin korunması yönünde çevre dostu davranışlar ortaya koyan birey, çevre bilincine sahip kişi demektir (Yaşar, 2010; Yaşar ve Doğan, 2010). Bozkurt ve Cansüğü (2002)'ye göre çevre sorunları ile başa çıkmanın en temel yolu, toplumdaki bütün bireyleri bilinçli ve organize bir şekilde eğitmektir. Buda çevre eğitimiyle mümkündür. İlk kez Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nde alınan bir kararla 1970 yılında yasalaşan çevre eğitimi konusu; insanın doğal ve sosyal çevresi ile olan ilişkisi ve genel anlamda çevre sorunları ile çevrenin korunumu, yerleşim ve teknolojik gelişmeler ile olan ilişkilerini kapsamaktadır (Çelikkıran, 1997). Çevre ile ilgili yasal yönde yapılmış olan düzenlemeler ancak bireylerin bu yönde aldıkları çevre eğitimi ile işlevsellik kazanabilir (Tombul, 2006). Çevre eğitiminin temel hedefi; "toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve aktif katılımı gerçekleştirmektir" (Demirkaya, 2006).

1.1 Araştırmanın Önemi

1970'li yıllarda itibaren hızlı şehirleşme ve nüfus artışının yaşandığı Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye ilişkin farkındalıklarının ve tutumlarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve görüşlerinin incelendiği çalışmalar sınırlı düzeydedir. Bunlardan biri 2015 yılında Dursun tarafından ortaokul 7. sınıfa giden 42 öğrenci üzerinde yürüttüğü "Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Çevre Tutumlarına ve Farkındalıklarına Etkisi (7. Sınıf "İnsan ve Çevre" Ünitesi Örneği)" adlı çalışmasıdır. Bu araştırmanın istatistiksel analizlerinden elde edilen bulgulara göre; ortaokul 7. sınıf "İnsan ve Çevre" ünitesinin probleme dayalı öğrenme yöntemi ile yapılan öğretimin öğrencilerin çevre tutumlarını ve çevre farkındalıklarını geliştirdiği ve bilgilerin kalıcılığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak çalışma sadece ortaokul 7. sınıflarla sınırlı kalmıştır. Bu çalışma ise Denizli şehrinde tüm sınıflardaki ortaokul öğrencilerini kapsamı bakımında önem taşımaktadır.

⁴Bilindiği gibi tutum; bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir(Kağıtçıbaşı, 2010: 110).

1.2.Araştırmanın Amacı

Alan yazında çevre ile ilgili birçok çalışmanın yapıldığı ancak Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve görüşlerinin incelendiği çalışmaların oldukça az olduğu

görülmektedir. Bu çalışmada hızlı şehirleşme ve nüfus artışının yaşandığı Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye ilişkin farkındalıklarının ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları nelerdir? sorusundan yola çıkılarak bu araştırmanın amacı Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevre algı düzeylerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerinde; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, ailenin gelir durumu, okuduğu okulun yer aldığı yerleşim yeri, çevre ile ilgili bir dersi seçip seçmemeye karşı istekli oluşu, herhangi bir çevreci grubun çalışmalarına aktif olarak katılıp katılmama gibi değişkenlerin anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı oluşturmaktadır.

2.Yöntem

2.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinde bir araştırmadır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez" (Karasar, 2007: 77).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2014-2015 öğretim yılında Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemi ise Denizli şehrindeki 9 ortaokulda öğrenim gören toplam 270 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde küme örnekleme çeşidinden oranlı küme örnekleme türü kullanılmıştır. Örneklem olarak belirlenen okulların ait olduğu yerleşim yerlerinin sosyo-ekonomik olarak alt orta ve üst düzey şeklinde sınıflandırılmasında Uğur'un (2013)'de yaptığı çalışması dikkate alınmıştır. Uygulama yapılan okullar Tablo 1'de, çalışmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Uygulama yapılan okullar ve öğrenci sayıları (n= 270)

	Uygulama Yapılan Okullar	Öğrenci Sayısı
Alt	Akhan Ortaokulu	30
	Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu	30
	Sevindik Ortaokulu	30
Orta	Hacı Halil Bektaş Ortaokulu	30
	Merkez Ortaokulu	30
	Atatürk Ortaokulu	30
Üst	Mimar Sinan Ortaokulu	30
	Kınıklı Basma Boya Ortaokulu	30
	Lütfi Ege Ortaokulu	30
	Toplam	270

Katılımcılar belirlenirken Tablo 1'de gösterildiği gibi alt, orta ve üst şeklinde gruplandırılmış ve her gruptan eşit öğrenci alınmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımları (n= 270)

Değişken	f	%
Sınıf	5.Sınıf	20.7
	6.Sınıf	24.8
	7.Sınıf	28.5
	8.Sınıf	25.9
Yaş	11 yaş	25.6
	12 yaş	27.4
	13 yaş	27

	14 yaş	50	18.5
	15 yaş ve üstü	4	1.5
Cinsiyet	Kız	154	57
	Erkek	116	43
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	.7
	İlkokul Mezunu	53	19.6
	Ortaokul Mezunu	58	21.5
	Lise Mezunu	92	34.2
	Yüksekokul	46	17
	Üniversite Mezunu	16	5.9
	Lisansüstü	3	1.1
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	5	1.9
	İlkokul Mezunu	72	26.7
	Ortaokul Mezunu	61	22.5
	Lise Mezunu	77	28.5
	Yüksekokul	35	13
	Üniversite Mezunu	17	6.3
	Lisansüstü	3	1.1
Aile Gelir	750 TL altı	40	14.8
	750-1500 TL arası	128	47.4
	1500 TL üstü	102	37.7
Çevreci Gruba Aktif Katılım	Evet	37	13.7
	Hayır	233	86.3
Seçmeli Çevre Dersi	Evet	175	64.8
	Hayır	95	35.2
Mahalle	Üst	90	33.3
	Orta	90	33.3
	Alt	90	33.3

Tablo 2.'de görüldüğü gibi katılımcıların %20.7'si 5.sınıf, %24.8'i 6.sınıf, %28.5'i 7.sınıf, %25.9'u 8.Sınıftan oluşmaktadır. Katılımcıların %25.6'sı 11 yaşında, %27.4'ü 12 yaşında, %27'si 13 yaşında, %18.5'i 14 yaşında, %1.5'i ise 15 yaş ve üstü yaşıdadır. Katılımcıların %57'si kız, %43'ü erkek; babalarının %0.7'si okuma yazma bilmiyor, %19.6'sı ilkokul, %21.5'i ortaokul, %34.2'si lise, %17'si yüksekokul, %5.9'u üniversite, %1.1'i lisansüstü mezunu; annelerinin %1.9'u okuma-yazma bilmiyor, %26.7'si ilkokul, %22.5'i ortaokul, %28.5'i lise, %13'ü yüksekokul, %6.3'ü üniversite, %1.1'i lisansüstü mezunudur. Katılımcıların ailelerinin %14.8'i 750 TL altı, %47.4'ü 751-1500TL arası, % 37.7 1500 TL üstü gelire sahiptir. Katılımcıların %13.7'si herhangi bir çevreci grubun etkinliklerine aktif olarak katılmakta, %86.3'ü çevreci gruplarla yapılan etkinliklere aktif olarak katılmamaktadır. Yine katılımcıların %64.8'i çevreyle ilgili bir ders olduğu takdirde seçeceğini belirtirken, %35.2 'si ise çevre ile ilgili dersi seçmeyeceğini belirtmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla, Atasoy (2005) tarafından geliştirilen "*Çevre Tutum Ölçeği*" araştırma amacı doğrultusunda bazı değişiklikler yapılarak kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısını $\alpha = 74,1$ olarak tespit edilmiştir. Veri toplama aracının faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ile kontrol edilerek Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 86,9 olarak bulunmuştur.

Uygulama öğrencileriyle gönüllülük esası dikkate alınarak yaklaşık 30 dakikada gerçekleştirilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin çevre tutumlarının analizinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği "*Bağımsız Örneklemeler İçin t-testi*" ile belirlenmiştir. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne meslek durumu, baba meslek durumu ve aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılığın olup olmadığını belirlemek için "*Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*" kullanılmıştır. Varyans analizi sonrasında yapılan ikili karşılaştırılmalarda ortaya çıkan istatistiksel farkın hangi gruplar arasında

oluşturduğunu belirlemek amacıyla “Tukey HSD” kullanılmıştır. Ölçeğin istatistiksel çözümlerinde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

3.1. Sınıf Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Sınıf Düzeylerinin Betimsel Analizi (n = 270)

Sınıf	N	\bar{x}	SS
5.sınıf	56	95,50	11,12
6.sınıf	67	96,89	11,44
7.sınıf	77	96,44	12,52
8.sınıf	70	95,34	14,09
Toplam	270	96,07	12,37

Tablo 4. Sınıf Düzeylerine İlişkin “Tek Yönlü Anova” Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	111,491	3	37,164	.241	.868
Gruplar İçi	41077,027	266	154,425		
Toplam	41188,519	269			

Tablo 4.’de görüldüğü gibi çevre puanları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonucunda çevre puanları bakımından sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır [F(3-266) = .241, p > 0.05]. Başka bir ifadeyle farklı sınıflarda öğrenim görenlerin çevre puanlarına herhangi bir etkisi yoktur.

3.2. Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Bulgular

Tablo 5. Öğrenci Yaşlarının Betimsel Analizi (n = 270)

Yaş	N	\bar{x}	SS
11 yaş	69	94,71	11,62
12 yaş	74	96,94	11,32
13 yaş	73	94,91	14,28
14 yaş	50	98,98	10,72
15 yaş ve üzeri	4	88,25	21,21
Toplam	270	96,07	12,37

Tablo 6. Yaşa İlişkin “Tek Yönlü Anova” Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	949,295	4	237,324	1.563	,185
Gruplar İçi	40239,224	265	151,846		
Toplam	41188,519	269			

Tablo 6.'da görüldüğü gibi çevre puanları ile sınıf düzeyleri arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonucunda çevre puanları ile öğrenci yaşları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır [$F(4-265) = 1,563$. $P > 05$].

3.3. Katılımcıların Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Cinsiyet İlişkin T Testi Sonuçları (n = 270)

Değişken	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Kız	154	97,81	9,878	268	2,557	,011
Erkek	116	93,75	14,79			

Tablo 7.'de görüldüğü gibi, kız öğrencilerinin (ort=97,81, SS=9,878) erkek öğrencilere göre (ort=93,75, SS=14,79) çevre puanları daha yüksek olduğu ve bu farkın da kızlar lehine anlamlı olduğu saptanmıştır [$t(268) = 2.700$, $p < .05$]. Diğer bir ifadeyle çevre puanları cinsiyete göre değişmektedir. Erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin çevre puanları daha yüksektir.

3.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 8. Baba eğitim düzeyinin Betimsel Analizi (n = 270)

Baba eğitim düzeyi	N	\bar{x}	SS
Okuma Yazma Bilmiyor	2	84,00	28,28
İlkokul Mezunu	53	95,96	9,74
Ortaokul Mezunu	58	94,34	10,94
Lise Mezunu	92	97,18	12,19
Yüksekokul	46	96,63	16,52
Üniversite Mezunu	16	95,62	11,79
Yüksek Lisans Mezunu	3	99,33	6,65
Toplam	270	96,07	12,37

Tablo 9. Baba Eğitim Düzeyine İlişkin "Tek Yönlü ANOVA" Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	628.498	6	104,750	,679	,667
Gruplar İçi	40560.021	263	154,221		
Toplam	41188.519	269			

Tablo 9.'de görüldüğü gibi çevre puanları ile öğrencilerin baba eğitim düzeyleri arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonucunda çevre puanları bakımından baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır [$F(6-262) = .679$. $p > 05$]. Başka bir ifadeyle baba eğitim düzeylerinin çevre puanlarına herhangi bir etkisi yoktur.

3.5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 10. Anne Eğitim Düzeyinin Betimsel Analizi (n = 270)

Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	SS
Okuma Yazma Bilmiyor	5	91,00	16,00
İlkokul Mezunu	72	96,62	9,95
Ortaokul Mezunu	51	95,70	12,01
Lise Mezunu	77	95,80	13,62
Yüksekokul	35	95,91	14,70
Üniversite Mezunu	17	98,58	12,76
Yüksek Lisans Mezunu	3	93,33	7,09
Toplam	270	96,07	12,37

Tablo 11. Anne Eğitim Düzeyine İlişkin “Tek Yönlü ANOVA” Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	295,350	6	49,227	,317	,928
Gruplar İçi	40893,169	263	155,487		
Toplam	41188,519	269			

Tablo 11.’de görüldüğü gibi çevre puanları ile öğrencilerin anne eğitim düzeyleri arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonucunda çevre puanları bakımından anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır [$F(6-263)=,317$ $p>05$]. Başka bir ifadeyle öğrencilerin anne eğitim düzeylerinin çevre puanlarına herhangi bir etkisi yoktur.

3.6. Katılımcıların Aile Gelirlerine İlişkin Bulgular

Tablo 12. Öğrenci Aile Gelirlerinin Betimsel Analizi

Aile gelir	N	\bar{x}	SS
750 TL altı	40	94,45	13,10
750-1500 TL arası	128	95,30	12,20
1500 TL üstü	102	97,67	12,24
Toplam	270	96,07	12,37

Tablo 13. Aile Gelirlerine İlişkin “Tek Yönlü Anova” Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	651,205	2	217,068	1,452	,236
Gruplar İçi	40537,313	267	152,396		
Toplam	41188,519	269			

Tabloda 13.’de görüldüğü gibi çevre puanları ile farklı aile gelirlerine sahip öğrenciler arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü ANOVA sonucunda çevre puanları bakımından farklı aile gelirlerine sahip öğrenciler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır [$F(3-266)=1,452$ $p>05$]. Başka bir ifadeyle farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip ailelerden gelmenin çevre puanları üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

3.7.Çevre ile İlgili Bir Dersi Seçmeye İlişkin Bulgular

Tablo 14. Çevre ile İlgili Derse İlişkin t Testi Sonuçları (n = 270)

		N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Seçmeli Ders	Evet	175	97.02	12.05	268	1.716	.087
	Hayır	95	94.32	12.81			

Tablo 14.'de görüldüğü gibi, evet diyen öğrencilerin (ort=97.02, SS=12.05) hayır diyen öğrencilere göre (ort=94.32, SS=12.81) çevre puanları daha yüksek olduğu fakat bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [t (268) = 1.716, p <.05]. Çevre dersini seçmeye istekli olan öğrencilerin istekli olmayan öğrencilere göre daha fazla çevre duyarlılığına sahip olduğu söylenemez.

3.8. Çevreci Kurum ve Kuruluşların Etkinliklerine Aktif Olarak Katılmaya İlişkin Bulgular

Tablo 15. Çevreci Kurumların Etkinliklerine Aktif Olarak Katılmaya İlişkin t Testi Sonuçları (n = 270)

		N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Çevreci Kurum Etk. Katılım	Evet	37	91,81	15,69	268	-2.273	.024
	Hayır	233	96,75	11,65			

Tablo 15.'de görüldüğü gibi, evet diyen öğrencilerin (ort=91,81, SS=15,69) hayır diyen öğrencilere göre (ort=96,75, SS=11,65) çevre puanları daha yüksek olduğu ve bu farkın da anlamlı olduğu saptanmıştır [t (268)= -2.273, p>.05]. Diğer bir ifadeyle çevre puanları çevreci grubun (okul çevre koruma kulübü, vakıf, dernek vb.)etkinliklerine aktif olarak katılmaya bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti, çevreye yönelik tutum üzerinde anlamlı fark oluşturmaktadır. Kız öğrencilerin çevreye yönelik tutumu, erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumuna göre daha yüksektir. Şama (2003), Atasoy (2005), Atasoy (2008), Değirmenci (2013), Kerem (2014), Önder (2015), Gök ve Afyon (2015)'nin yaptıkları benzer çalışmalarda kızların çevre sorunlarına yönelik tutumlarının erkeklerle göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre öğrencilerin yaşı ve okudukları sınıf düzeyleri, çevreye yönelik tutumlarına etki etmemektedir. Benzer şekilde Şama (2003) ve Öcal (2013) tarafından yapılan araştırmalarda da yaş ve sınıf düzeylerinin öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında fark bulunamadığı tespit edilmiştir. Atasoy (2005) ve Gök ve Afyon (2015) tarafından yapılan çalışmaların sonucu bu araştırmadan elde edilen bulgunun tam aksine, ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları sınıf düzeylerine göre farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre anne-baba eğitim düzeyi ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına etki etmemektedir. Araştırma sonucunda elde edilen anne eğitim düzeyinin çevreye yönelik tutumları etkilemediği bulgusu, Aydın ve Çepni (2012)'nin yaptıkları çalışmalarda da ortaya konulmuştur. Genç ve Genç (2013) tarafından yapılan çalışmada baba eğitim düzeyinin çevreye yönelik tutumları etkilemediği belirtilmiştir. Bu sonuçtan hareketle toplumun tamamının çevre bilinci konusunda bir bilinç geliştirme düzeyine ihtiyacı olduğu söylenilebilir.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre Denizli şehrindeki ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, aile gelir düzeyine göre değişmemektedir. Bu araştırmanın aksine Aydın ve Çepni (2012) Karabük şehrinde yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını, aile gelir düzeyine göre farklılaştığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre öğrencilerin eğitim aldıkları okulun yer aldığı yerleşim yeri özelliklerinin ve öğrencilerin farklı mahallelerde ikamet etmesinin çevreye yönelik tutumlarda etkisi bulunamamıştır. Benzer şekilde Öcal (2013)'ında Niğde'de yaptığı çalışmada öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanlarının ikamet ettikleri yerlere göre fark göstermediği, birbirine yakın olduğu belirtilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre öğrencilerin seçmeli bir çevre dersini seçmeye istekli oluşu çevreye yönelik tutumunu etkilememektedir. Bunun sebebinin: Çevre eğitimi dersinin seçmeli bir ders oluşu ve sadece 7. ve 8. sınıflarda belli şartlar altında ilgili dersin okullarda açılabilmesi, çevre eğitimi dersinin sadece öğrencinin talebiyle değil aynı zamanda velilerinde ortak talebiyle açılabilmesi, sınav kaygısı sebebiyle veli ve öğrencilerin dersi seçmekteki isteksizlikleri, merkezi sınavlarda çevre eğitiminden soru çıkmaması olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulguya göre herhangi bir çevreci grubun(okul çevre koruma kulübü, vakıf, dernek vb.)etkinliklerine aktif olarak katılma ile çevreye yönelik tutum arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle çevre puanları bir çevreci grubun etkinliklerine aktif olarak katılma durumuna göre değişmektedir. Bu fark çevreci grubun etkinliklerine aktif olarak katılanlar lehinedir. Benzer şekilde Önder (2015),kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin katılmayan öğrencilere göre çevre tutumlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- ⊗ Çevre sorunlarına karşı duyarlı olarak birey yetiştirmek, bireye erken yaşlarda kazandırılacak olumlu tutumlarla olabilir, bu yüzden birey erken çocukluk döneminden itibaren çevre eğitimi almalı çevre sorunları ile tanıştırılmalıdır.
- ⊗ Çocuklar düşünmeyi, davranışı ilk olarak ailede öğrenir. Bu yüzden ailelerinde çevre eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ailelere çevre eğitimi konusunda seminerler verilmesi, çevre konusunda etkili projeler yürütülmesi, çocuklarla ilgili yapılan projelerde muhakkak ailelerinde projenin bir parçası olması sağlanmalıdır.
- ⊗ Geleceğin yurttaşları olan çocukların çevreye yönelik olumlu tutumları ne kadar geliştirilebilirse çevrenin kirletilmesi de o kadar azaltılabilir. Bu yüzden çevre eğitimine, zorunlu bir ders olarak uygulamalı bir şekilde eğitim müfredatında yer verilmelidir. Böylelikle mevcut çevrenin sürdürülebilir tarzda geleceğe aktarılması sağlanabilir.
- ⊗ Çevre ile ilgili derslerde öğrencinin ilgi düzeyinin sınırlı kalmasının diğer bir nedeniyse merkezi sınavlarda çevreyle ilgili konuları kapsayan sorulara yer verilmemesi oluşturmaktadır. Bu anlamda çevreyle ilgili konuları kapsayan sorulara merkezi sınavlarda yer verilmesi, dolaylı olarak çevre derisine öğrencinin ve ailesinin ilgisini arttırabilecek başka bir faktör olarak önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Atasoy, E. (2005). *Çevre İçin Eğitim: İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Atasoy, E. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 105-122.
- Aydın, F. ve Çepni, O. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 189-207.
- Bozkurt, O. ve Cansüngü, Ö. (2002). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Eğitiminde Sera Etkisi ile İlgili Kavram Yanılgıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 67-73.
- Çelikkıran, A. (1997). *Çevre Sorunları ve Eğitim*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Değirmenci, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kayseri İli Örneği. *Middle Eastren & African Journal Of Educational Research*, 2(2), 47-53.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre Eğitiminin Türkiye'deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitimine Yönelik Yeni Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 207-222.
- Dursun, C. (2015). *Probleme Dayalı Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Çevre Tutumlarına ve Farkındalıklarına Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Garipoğlu, N. (2002). *Türkiye'de Hava Kirliliği ve Coğrafi Esasları*. İstanbul: Arya Yayıncılık.
- Genç, M. ve Genç, T. (2013). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(1), 9-19
- Gök, E. ve Afyon A. (2015). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Çevresel Tutumları Üzerine Alan Araştırması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 12(4), 77-93.
- İnam, A. (1999). *Dünya Gönülden Gönüle*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. (12. Basım). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Kerem, Ö. (2014). *Ortaokul Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi: Çanakkale Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Keser, S. (2008). *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevreye Karşı Tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bolu.
- Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Karşı Tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2).
- Öcal, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27(1), 333-352.
- Önder, R. (2015). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının İncelenmesi, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 115-124.
- Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları* (3. baskı). İstanbul: Aktif Yayıncılık.
- Titiz, M. T. (1995). Çevre Sorunları mı? Yoksa Çevrede Kristalleşen Sorunlar mı? *Yeni Türkiye Dergisi* 1. 2(5), 53-57.
- Tombul, F. (2006). *Türkiye'de Çevre İçin Eğitime Verilen Önem*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uğur, A. (2013). Denizli Şehrinde Mala Karşı İşlenen Suçlarının Mekânsal Analizi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15 (2), 1-37.
- Yaşar, E., Yaşar, Z. ve Doğan, N. (2010). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. Sözel bildiri. IX. *Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Kongresi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.